

**Lerums kommun
Sektor samhällsbyggnad
443 80 LERUM**

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter på Samrådsunderlag vattenverksamhet Torp 2:80 m.fl. Torpskolans parkering

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av rubricerade samrådsunderlag daterat 2015-08-17. LNF lämnade 2010-10-16 synpunkter på förslag till detaljplan för bostäder vid Torpskolan och 2006-09-18 synpunkter på planförslag för Lerums centrum. I dessa och andra skrivelser om planeringen i Lerums centrum har LNF genomgående framhållit Sävåns stora bevarandevärde. Planeringen bör i större grad ta hänsyn till detta värde istället för att rutinmässigt utgå från att exploateringen ska ha företräde.

LNF:s allmänna synpunkter på planarbete utmed Sävån

Representanter för Lerums Naturskyddsförening (LNF) deltog i ett dialogmöte 2015-04-22 om planering för Dergårdsparken i Lerum. Mötet var inriktad på planerad bebyggelses relation till Sävån. LNF:s lämnade efter mötet skriftligt följande synpunkter, vilka här har anpassats till förhållandena vid Torpskolan:

- Sävån med närmaste omgivningar är Lerums kommuns värdefullaste naturområde. Sävån betecknas av Länsstyrelsen som ett av Sveriges värdefullaste vattendrag.
- Mark- och miljödomstolen har i domen 2015-02-10 rörande planen för Torp 2:5, den så kallade konsumtomten, klargjort att Sävån ska ha en minst 20 meter bred skyddszon. LNF tolkar att domen innebär att minst 20 meter naturmark generellt ska skyddas längs stranden av Sävån.
- I enlighet med domstolens dom för Torp 2:5 bör även miljökonsekvensbeskrivningen för Torpskolan (Sävå park) innefatta en helhetsbedömning av samtliga projekt som påverkar Sävån.
- Den del av Sävåns strand som berörs av planarbetet för Torpskolan (Sävå park) sträcker sig längs nordsidan av ån från en bit nedströms Frödingsbron till Häradsbron. Utmed denna sträcka finns idag en sammanhängande bård av varierad vegetation innehållande både träd av olika storlek och buskar. Detta är den typ av vegetation som är önskvärd utefter Sävån med hänsyn till såväl fisk i ån som fåglar, insekter mm ovanför vattnet.
- LNF anser det vara angeläget att planerad exploatering inte berör området minst 20 meter från Sävåns strand och att eventuella ingrepp för att öka stabiliteten i detta område genomförs med minsta möjliga ingrepp i den befintliga vegetationen utmed ån.

Avvägning mellan skydd av Sävån och exploatering

Sävån är ett av Sveriges värdefullaste vattendrag och måste därför ha starkt skydd mot ingrepp som kan skada värdet. Betydande delar av värdet består i att Sävån tillåts fungera som ett naturligt vattendrag med riklig vegetation längs stränderna och processer som kan förändra stränderna. Erosion måste kunna tillåtas att inom rimliga gränser medföra att strandlinjerna ändras. Erosion som kan utlösa större ras och skred längs stränderna måste givetvis förutses och förebyggas på skonsammast möjliga sätt så att inte redan befintlig värdefull bebyggelse skadas. Strandskoning bör undvikas och viss erosion med nippbildning accepteras.

Bebyggelse och andra tekniska anordningar som vägar och broar ställer säkerhetskrav på garanterad stabilitet längs Sävåns stränder. Dessa krav kommer i uppenbar konflikt med åns bevarandevärde, när de leder till att avsevärda ingrepp måste göras, exempelvis avschaktning och anläggande av erosionsskydd, vilket i sin tur förutsätter avverkning av strandvegetationen. Denna vegetation, inte minst de överhängande större träden har stor betydelse för såväl fågelliv som fiskfauna.

Enligt LNF:s uppfattning har Sävån ett så stort värde och så starkt skydd i Lerums kommun i form av riksintresse för naturvård, naturreservat och Natura 2000 att dessa intressen måste ha prioritet före att föreslagna exploateringsåtgärder i anslutning till ån automatiskt tillåts förutsätta krav på ingrepp i ån. Det är fel att exploateringsåtgärder först ska kunna bestämmas med avseende på läge och utformning för att därefter tillåtas kräva exempelvis stabiliseringsåtgärder och andra fysiska ingrepp. Sävåns stora värde och starka skydd borde istället motivera att exploateringsåtgärder väljs och utformas med utgångspunkt från bevarandet av åns värden.

LNF hävdar mot bakgrund av detta att Sävåns stränder ibland annat Lerums centrum generellt ska skyddas mot ingrepp genom att ån med omgivningar får permanent skydd genom exempelvis naturreservat. Detta innebära att varje övervägd exploatering, befintlig eller tillkommande, i åns närhet ska kunna genomföras utan automatiska krav på åtgärder som berör åns strandlinjer och närmaste strandområden. Konsekvensen kan bli att exploatering, exempelvis uppförande av nya byggnader, måste ske på längre avstånd från ån och att stabilisering mot större skred görs i form av åtgärder, exempelvis sponter, kalkcementpelare eller pålningar en bit från strandlinjen. Då kan vegetationen längs strandlinjen lämnas orörd och erosion och mindre ras i strandkanten accepteras.

LNF anser att stöd för detta synsätt på avvägningen mellan exploatering och skydd av Sävån finns i Mark- och miljödomstolens dom 2015-02-10 beträffande detaljplanen för Torp 2:5, den så kallade konsumtomten. Särskilt kan hänvisas till sidan 25 i domen med bland annat referensen till att VISS (VattenInformationsSystem Sverige, en databas som har utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelserna och Havs och vattenmyndigheten) kräver en skyddad strandzon med minst 20 meters bredd på vardera sidan av ån.

Relationen mellan processerna för vattenverksamhet och detaljplan

Enligt LNF:s uppfattning klargör samrådsunderlaget för den planerade vattenverksamheten inte relationen till framtagandet av en detaljplan för Sävå park. I dokumentet hävdas både att vattenverksamheten erfordras för tillkommande bebyggelse och att vattenverksamhet ändå erfordras av stabilitetskäl. Rimligen innebär detta i praktiken olika ambitionsnivå för åtgärderna, dvs olika alternativa utföranden. Så länge planprocessen inte har redovisats kan därför inte göras meningsfulla jämförelser av alternativa utföranden av vattenverksamheten.

Av föregående avsnitt om avvägningen mellan skydd av Sävån och exploatering framgår att förslag primärt borde tas fram med utgångspunkt i skyddet av Sävån och inte i planeringen av Sävå park för bebyggelse. Därefter kan avgöras såväl eventuella behov av vattenverksamhet som utformningen av tillkommande bebyggelse inom ramen för detaljplaneringen.

Synpunkter på stabiliseringsåtgärder utmed Torpskolans parkering

I samrådsunderlagets avsnitt 4 redovisas kortfattat hur erosionsskydd och nedschaktning av åns slänter avses ske. LNF finner de föreslagna åtgärderna oacceptabla, eftersom de innebär kalavverkning av hela norra åstranden mellan Häradsbron och Frödingsbron. Detta skulle innebära att sträckan kan få vegetation motsvarande dagens förhållanden om flera årtionden, om någonsin.

Frånsett åtgärdernas negativa inverkan på Sävåns bevarandevärde kommer ingreppen att under lång tid ge betydande estetisk försämring. Idag ger vyn söderut från Häradsbron mot Frödingsbron som skymtar längs bort associationer till vattendrag i Amazonas, när vegetationen är lövad.

Sträckan mellan Häradsbron och Frödingsbron är opåverkad av erosionsåtgärder och har en mycket frodig trädråd. När man anlade parkeringarna vid Torpskolan höjdes marken ovanför den branta strandslutningen med ett par meter fyllnadsmassor, vilket försämrade släntstabiliteten. Häcksjöbäcken kulverterades.

År 2013 gav Länsstyrelsen i Västra Götaland ut en rapport om ökad naturhänsyn vid skred- och erosionsåtgärder (2013:49). Den vänder sig till myndigheter och företag och syftar till att få mer naturvårdsanpassade åtgärder. Rapporten beskriver flera naturvårdsanpassade, ”mjuka” åtgärder vid sidan av de konventionella ”hårda” med avschaktning och stenfyllning. Rapporten betonar att själva strandremsans överhängande träd är viktiga för livet i ån. Mångåriga erfarenheter från bl.a. USA visar att trädrötter kombinerat med träpålar, duk, växtlighet och andra ”mjuka” åtgärder tillsammans med några stenar ger gott erosionsskydd. I Sverige är Svenljunga kommun vid Åtran föregångare. Det är en stor brist att kommunens utredning inte ens nämner Länsstyrelsens rapport och över huvud taget inte behandlar några ”mjuka” alternativ. Detta är inte i linje med kommunens miljövision.

Kommunens förslag innebär att det befintliga ”hårda” erosionsskyddet skulle utökas långt upp i åns strandslutningar till en nivå tre meter högre än åns lågvatten. Hela marken skulle övertäckas med en halv meter tjockt sten- och makadamlager. I medeltal 10 meter bred strandzon skulle förändras, där träd avverkas och kvarlämnade träd riskerar kvävas av de påförda massorna.

Stenfyllningen skulle dessutom bli en mycket ful lösning eftersom den skulle ligga torrlagd nästan hela året utom vid extrema högvatten. Åtgärderna föreslås för att klara olika scenarier med höga vattenflöden år 2100, men är en överdimensionering i nuläget.

Länsstyrelserapporten avråder tydligt från ”hårda” erosionsskydd högt upp i åslänterna.

LNF anser att kommunens förslag skulle bli förödande både för naturen och stadsbilden utmed ån. Om erosionsskydd anses ofrånkomligt måste utredningen kompletteras med ett ”mjukt”, naturvänligt alternativ med ett erosionsskydd som sparar träden vid stranden och nere i slänten. Släntstabiliteten bör kunna säkras med kalk/cementpelare i släntens övre del.

Ett bra exempel att efterfölja är Göteborgs skredsäkring på 1980-talet av Delsjövägen vid de branta slänterna ner till Delsjöbäcken. För att helt slippa trädfällning och avschaktning i den

vackra parken borrade man ner kalk/cementpelare ett tjugotal meter och förankrade, så att den branta slänten blev stabil.

LNF ställer med utgångspunkt från beskrivna åtgärder och ovan redovisade synpunkter följande frågor:

- Alternativ saknas för åtgärder på land en bit från strandlinjen för att säkra mot skred med utgångspunkt från att bevara den nuvarande vegetationsridån intakt och fortsatt tillåta viss erosion i strandlinjen även med begränsade mindre ras. Detta motsvarar inte samrådsunderlagets nollalternativ, men bevarar ändå Säveåns naturliga förhållanden. Alternativet innebär troligen att detaljplanen för tillkommande bebyggelse måste anpassas till säkringsåtgärderna som har beskrivits ovan. I samrådsunderlaget föreslås utförande av kalkcementpelare. Denna metod borde kunna utnyttjas för att på behörigt avstånd från åns strand säkra innanför liggande område.
- Om det ändå tydligt visas att erosionsskydd är ofrånkomlig av stabilitetsskäl oavsett eventuell tillkommande bebyggelse måste alternativet att arbeta från ån med hjälp av pråmar, flottar eller plattformar som står på åns botten i första hand väljas. Ett sådant alternativ ger avsevärt mindre skada på vegetationsridån utmed stranden nästan i klass med nollalternativet och ovan efterlysta alternativa stabiliseringsåtgärder innanför vegetationsridån.
- Idag är Häcksjöbäcken (även benämnd Torpadalsbäcken och Torpbäcken) kulverterad på en relativt lång sträcka mellan Torpskolans sydvästra hörn och Säveåns strand. Trots detta är fisklivet i bäcken rikt med stor produktion av öringsmolt, vilket framgår av Anders Martinssons (Melica) inventering 2009. Om åtgärder ska företas inom området bör kulverten tas bort och bäcken friläggas med hänsyn till dess värde. Om mera omfattande åtgärder blir aktuella är friläggande av bäcken en prioriterad kompensationsåtgärd.

Synpunkter på anläggande av erosionsskydd väster om Frödingsbron

I samrådsunderlagets avsnitt 4 redovisas även mycket kortfattat och översiktligt hur förstärkningen av erosionsskyddet väster om Frödingsbron avses utföras. LNF ställer med utgångspunkt från beskrivningen följande frågor:

- Alternativ saknas för åtgärder på land en bit från strandlinjen för att säkra mot skred med utgångspunkt från att bevara den nuvarande vegetationsridån intakt och fortsatt tillåta viss erosion i strandlinjen även med begränsade mindre ras. Detta motsvarar inte samrådsunderlagets nollalternativ, men bevarar ändå Säveåns naturliga förhållanden. Alternativet innebär troligen att detaljplanen för tillkommande bebyggelse måste anpassas till säkringsåtgärderna som har beskrivits ovan.
- Om det ändå tydligt visas att komplettering av erosionsskyddet är ofrånkomlig av stabilitetsskäl oavsett eventuell tillkommande bebyggelse måste alternativet att arbeta från ån med hjälp av pråmar, flottar eller plattformar som står på åns botten i första hand väljas. Ett sådant alternativ ger avsevärt mindre skada på vegetationsridån utmed stranden nästan i klass med nollalternativet och ovan efterlysta alternativa stabiliseringsåtgärder innanför vegetationsridån.

Synpunkter på miljöförutsättningar och konsekvenser

I samrådsunderlagets avsnitt 5 beskrivs inverkan på naturmiljön. Beskrivningen är trots sin omfattning mycket översiktlig och tycks huvudsakligen utmynna i att påvisa att den berörda strandsträckan har litet värde i sig. Strandsträckans betydelse för helhetsvärdet och planerade åtgärders påverkan på helhetsvärdet i samverkan med planerade åtgärder på andra sträckor genom Lerums centrum avses utvärderas inom ramen för den kommande miljökonsekvensbeskrivningen (MKB).

LNF efterlyser en seriös helhetsvärdering av såväl nuvarande värde som den samlade inverkan av alla planerade åtgärder längs Sävån genom Lerums centrum. Helhetsvärderingen bör som framhållits ovan baseras på en plan för sammanhängande skydd av naturen längs Sävån. Mark- och miljödomstolens dom 2015-02-10 beträffande detaljplanen för Torp 2:5, den så kallade konsumtomten visar vikten av helhetsvärderingen.

Det borde ha varit självklart att redan i samrådsunderlagen värdera den samlade påverkan av planerade vattenverksamhet vid Torpskolan och Dergården, eftersom dessa två ärenden hanteras i en gemensam remiss.

Betydande miljöpåverkan

I samrådsunderlagets avsnitt 6 berörs frågan om vattenverksamheten innebär betydande miljöpåverkan, men frågan utvecklas inte vidare och det framstår som om detta enbart är ett ärende för Länsstyrelsen. Detta anser LNF vara en betydande brist. Åtminstone borde samrådsunderlaget ha innefattat en åsikt för att få synpunkter i samrådet.

Enligt LNF:s uppfattning ger i vilket fall den samlade inverkan av föreslagen vattenverksamheten vid Torpskolan och Dergården betydande miljöpåverkan. LNF förutsätter att separat värdering av de två projekten inte görs för att försöka undvika beteckningen betydande miljöpåverkan för projekten var för sig.

Samrådsunderlagets förslag med avverkning av vegetationen, avschaktning och anläggande av erosionsskydd utmed Torpskolans parkering innebär enligt LNF:s uppfattning betydande miljöpåverkan vid Torpskolan, även om projektet värderas separat utan hänsyn till samlade effekter. En följd av detta blir i så fall att även den kommande detaljplanen för Sävå park innebär betydande miljöpåverkan.

Övriga synpunkter på samrådsunderlaget

LNF anser övergripande att samrådsunderlaget inte ger en tillräckligt ingående redovisning av planerade åtgärder och konsekvenserna av dessa. Därför begränsas möjligheterna att lämna välmotiverade synpunkter inte minst ifråga om möjliga alternativ.

- I avsnitt 3.2 saknas beskrivning av att Sävån är naturreservat och Natura 2000-område även nedströms Lerums centrum. Det borde vara uppenbart att ingrepp utmed ett rinnande vattendrag även kan påverka nedströms.
- I referenslistan saknas hänvisning till följande publikation: Lerums Naturskyddsförening, Fågelgruppen, 2008. Skyddsvärda fågelområden i Lerums kommun.
- I referenslistan saknas hänvisning till följande rapport: Martinsson A, 2009: Översiktlig inventering och elfiske av Torpbäcken i Lerums kommun. Fiskeribiolog Anders Martinsson, Melica, 2009-10-02.

- I referenslistan saknas hänvisning till följande publikation: Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2013. Konsekvenser på naturvärden av skred-, erosions- och översvänningsåtgärder. Ett steg mot en ökad naturvårdshänsyn i klimatanpassningsarbetet. Rapport 2013:49.

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand
ordförande